TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

TÜRK KÜLTÜRÜ

AYLIK DERGİ

158

SAYI 158 YIL XIV ARALIK 1975

Ali Galip ERDİCAN, **Mehmet Fuat Köprülü, A Study of His Contribution To Cultural Reform in Modern Türkey,** Redhouse Press, İstanbul 1974, Hartford, Connecticut, s. VIII+63.

Birleşik Amerika devletlerinde yerleşmiş bir Türk olan Ali Galip Erdican, master tezi olarak hazırladığı bu eserde, Fuad Köprülü'nün, modern Türkiye'nin kültür reformuna yaptığı katkıyı gözden geçirmektedir. Master ünvanını bu tezle kazanan Ali Galip Erdican'ın bu küçük kitabı, kısa bir önsöz (s. V - VIII) ile 5 bölümden (s. 1-54) meydana gelmektedir. Ayrıca kitabın sonunda bir bibliyografya (s. 55 - 58) ile indeks (s. 59 - 63) bulunmaktadır.

Eserde, yazarın, Köprülü ile yaptığı bâzı şahsî ve şimdiye kadar başka

hiçbir yerde çıkmamış mülâkatlara da yer verilmiştir (s. VI, VII, VIII). Erdican, eserinin 1. bölümünde, Köprülü'nün hayatını ele alırken, önce Köprülü'nün siyâsî şahsiyetinden söz etmekte, bu arada, onun, 1943 ilkbaharında C.H.P. meclis grubunda yaptığı bir konuşmada, Almanya aleyhine harbe girmemek için nasıl bir direniş gösterdiğini de kaydetmektedir (s. 3). Yazara göre, Demokrat Parti hareketinde, Köprülü partinin fikriyatçısı ve sözcüsü olmuştur (s. 4). Ali Galip Erdican, Köprülü'nün dışişleri bakanlığı sırasında, Türkiye'nin çeşitli memleketlerle karşılıklı anlayış havası içinde bir çok andlaşmalar yaptığını ve hepsinin üstünde olarak, memleketimizin Kuzey Atlantik Paktına girdiğini yazmaktadır (s. 4). Birinci bölümün daha sonraki sahifelerinde, Köprülü'nün akademik hayatından, eserlerinin çeşitliliğinden (s. 5) ve Ziya Gökalp'in Köprülü üzerindeki tesirinden (s. 6 - 12) bahsedilmektedir. A.G. Erdican, küçük kitabının ikinci bölümünde (s. 13 - 21) eldeki çeşitli kaynakları kullanarak modern Türkiye'de din sahasında girişilen yeniliklerde, Köprülü'nün tutumunu ve görüşlerini, hem yerli hem de yabancı kaynaklardan faydalanarak, gözden geçirmeğe çalışmaktadır. Kanaatimizce, Erdican'ın risâlesinin bu bölümü dikkate değer bir terkip hususiyeti göstermektedir.

Ali G. Erdican, eserinin 3. bölümünde ise, Köprülü'nün kültür sahasındaki fikir ve görüşleri (s. 23 - 24) ile dildeki ıslâhat karşısında tutum ve davranışını (s. 24 - 30) belirtmeğe çalışmaktadır. Yazar, kitabının daha sonraki sahifelerinde F. Köprülü'nün maârif sistemimiz hakkındaki görüş ve tekliflerini, onun, değişik zamanlarda gerek Meclis'de yaptığı konuşmalar gerek basında çıkan yazılarından faydalanarak, açıklamak yoluna gitmiştir (s. 30 - 36). Erdican, üçüncü bölümün sonlarında İstanbul Üniversitesi'nin eski İlâhiyat Fakültesi'nden ve Köprülü'nün buradaki faaliyetlerinden bahsederken, herhalde elindeki malzemenin eksikliğinden olacak, Edebiyat Fakültesi ile İlâhiyat Fakültesi'nin faaliyetlerini birbirine karıştırmaktadır (s. 36 v.d.). Yazara, ileride, kitabının yeni bir baskısına gitmesi halinde bu kısmı yeni baştan gözden geçirmesini tavsiye ederiz. Erdican, risâlesinin 4. bölümünde, Köprülü'nün diğer üç arkadaşı ile birlikte, Türkiye'de hakikî demokrasiyi yerleştirmek için nasıl ortaya atıldığını, çeşitli makalelerinden yararlanarak belirtmeğe çalışmıştır.

Yazar, eserinin 5. bölümünde ise (s. 50), Fuad Köprülü'nün faaliyet ve şahsiyetinin ancak bir zâviyeden görünüşünü ele aldığını söyleyerek, kendi çalışmasını tenkitten de çekinmemektedir. Ali G. Erdican'a göre, Köprülü'nün kabineden istifâsı (1956), arkadaşlarının demokrasi anlayışlarının kendisininkine uymamasından ileri gelmiştir. Erdican'ın, küçük kitabındaki bibliyografya (s. 55 - 58) da, ele aldığı mevzu bakımından üzerinde durulmağa değer değişik bir mahiyet taşımaktadır.

Buraya kadar vermeğe çalıştığımız izâhat öyle sanırız ki, Erdican'ın kitabı hakkında okuyuculara gerekli bilgiyi vermiştir. Yazar, bu mevzu üzerinde daha derinliğine bir araştırma yaptığı taktirde bu kitabın bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz. Ancak eser bugünkü hâliyle bile Köprülü'nün çeşitli sahalardaki çalışmaları hakkında bize bâzı yeni görüşler getirmekten geri kalmamaktadır.

Bu kısa yazımızı bitirmeden önce, Erdican'ın eserindeki bâzı küçük yanlışları düzeltmek isteriz. Meselâ yazar, Köprülü'nün annesinin adını Hatice İslimye (s. 1) olarak vermektedir. Halbuki Köprülü'nün annesinin adı sâdece Hatice olup, İslimye onun doğum yeridir. Erdican, Köprülü'nün 1933'de mil-

letvekili seçildiğini (s. 3) kaydederse de bu seçiliş 1935'de olmuştur. Yazar, çok partili sisteme geçişi de 1946'daki milletvekili seçimlerinden az evvel başlayan bir hareketin neticesi olarak (s. 3 v.d.) göstermekte ise de, o sahifede bahsi geçen hâdise, 1945 yazı başında C.H.P. meclis grubu içindeki hareket olup, siyâsî hayatımızda "dörtlü takrir" diye bilinen ve sonunda D.P.'nin kurulmasına (7 Ocak 1946) müncer olan davranıştır. Bununla birlikte Erdican'ın bu yanlışı bir dalgınlık eseri yaptığı da söylenebilir. Zira D.P.'nin kuruluş tarihi kitabının başka bir yerinde (s. 43) doğru olarak yer almıştır. Ali Galip Erdican'ın diğer küçük bir yanlışı da Köprülü'nün Sultan Mahmud türbesine gömüldüğünü (s. 4) yazmasıdır. Aslında ise Köprülü, Sultan Mahmud türbesi karşısındaki Köprülü türbesinde gömülüdür.

Yukarıda da belirtmeğe çalıştığımız üzere, bâzı hatâlarına rağmen, Ali Galip Erdican'ın bu küçük eseri, gerek Köprülü'nün faaliyetleri bakımından, gerek modern Türkiye Cumhuriyetinin çeşitli meseleleri bakımından bize bâzı yeni görüş imkânları hazırlamıştır. Eserin yazarını bu gayretinden dolayı tebrik eder, ilerideki çalışmaları için de şimdiden kendisine başarılar dileriz.

Dr. Orhan F. Köprülü